

О. Федорчак

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА РЕАЛІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ В УКРАЇНІ

Розглянуто сутність та види інвестиційних проєктів, які можуть отримувати державну підтримку для їх реалізації в Україні. Зокрема, описано: інвестиційні, інвестиційні в пріоритетних галузях економіки, інноваційні, пріоритетні інноваційні, національні, державні інвестиційні, інфраструктурні проєкти, проєкти соціально-економічного розвитку, проєкти, які реалізуються на засадах державно-приватного партнерства та за участі міжнародних фінансових організацій, проєкти міжнародної технічної допомоги, проєкти транскордонного співробітництва тощо. Наведено особливості та проблеми реалізації зазначених проєктів, а також основні форми їх державної підтримки.

Ключові слова: державне управління, інвестиції, інвестиційні проєкти, форми державної підтримки реалізації проєктів.

На сьогодні існує розгалужена система реалізації інвестиційних проєктів, у яких держава приймає участь або безпосередньо як інвестор (співінвестор), або як гарант. Зокрема, за даними Міністерства економічного розвитку України за участі держави реалізуються: державні інвестиційні проєкти; проєкти, які фінансуються за рахунок Державного фонду регіонального розвитку; проєкти, які внесені до Державного реєстру інвестиційних проєктів; проєкти, які реалізуються за участі міжнародних організацій та фінансових донорів; інвестиційні проєкти у пріоритетних видах економічної діяльності та на засадах державно-приватного партнерства тощо. Проте інформація щодо їх затвердження і виконання належним чином не висвітлюється, що не дає змоги проаналізувати їх ефективність та провести моніторинг цільового витрачання бюджетних коштів [1].

Держава в різних формах надає підтримку для реалізації різних видів інвестиційних проєктів. Однак постійні зміни в законодавстві потребують відстеження особливостей форм і механізмів такої підтримки. З огляду на це, дослідження проблем державної підтримки різних видів інвестиційних проєктів в Україні є актуальним і своєчасним.

З проблематики у сфері інвестиційної діяльності опубліковано чимало наукових праць вітчизняних авторів, зокрема: І. Бланка, Л. Борщ, Т. Майорової, В. Мартиненка, Є. Матвіїшина, М. Мельник, А. Мерзляк, А. Пересади, В. Федоренка, О. Чемерис та інших. Проте, на сьогодні існує доволі обмежене число публікацій, в яких досліджуються питання державної підтримки реалізації різних видів інвестиційних проєктів. Зокрема, у роботах В. Рача наведено особливості фінансування інноваційних та інвестиційних проєктів. У працях Ю. Журавля проаналізовано проблеми державної підтримки інвестиційних проєктів у пріоритетних галузях економіки. У публікаціях І. Башевської розкрито аспекти управління національними проєктами тощо.

Високо оцінюючи науковий доробок вказаних авторів, зауважимо, що на сьогодні практично відсутні публікації, у яких би комплексно досліджувались питання державної підтримки реалізації різних видів інвестиційних проєктів. Потребує узагальнення інформація щодо проєктів, які отримують таку підтримку.

Метою статті є з'ясування особливостей різних видів інвестиційних проектів та механізмів їх державної підтримки для покращення інвестиційного клімату в Україні.

У кодексах і законах, постановах та розпорядженнях Кабінету Міністрів, указах та розпорядженнях Президента та інших нормативних актах вживаються такі терміни: “інвестиційний проект”, “інноваційний проект”, “національний проект”, “інфраструктурний проект”, “державний інвестиційний проект” тощо. Дано їм визначення, означимо проблеми їх реалізації та механізми державної підтримки для кожного з них.

1. Згідно із Законом України “Про інвестиційну діяльність”, *інвестиційний проект* – це комплекс заходів (організаційно-правових, управлінських, аналітичних, фінансових та інженерно-технічних), визначених на основі національної системи цінностей і завдань інноваційного розвитку національної економіки та спрямованих на розвиток окремих галузей, секторів економіки, виробництв, регіонів, виконання яких здійснюється суб'єктами інвестиційної діяльності відповідно до положень законодавства [2].

Інвестиційний проект, для реалізації якого може надаватися державна підтримка, повинен містити: резюме, загальну характеристику проблеми для вирішення якої розроблено проект, організаційний план, план маркетингової діяльності, план виробничої діяльності, план реалізації проекту, фінансовий план, прогноз економічного та соціального ефекту від реалізації проекту, прогноз надходжень до бюджету, інформацію про ризики проекту та оцінку впливу на навколишнє середовище тощо. Також проект може містити додаткові відомості залежно від сфери діяльності, в якій передбачається його реалізація.

Зазначеним законом визначено такі форми державної підтримки реалізації інвестиційних проектів:

- 1) співфінансування реалізації інвестиційних проектів за кошти державного бюджету;
- 2) надання державних гарантій для реалізації інвестиційних проектів з метою забезпечення виконання боргових зобов'язань за запозиченнями;
- 3) кредитування за кошти державного бюджету суб'єктів господарювання, які реалізують інвестиційні проекти;
- 4) повна або часткова компенсація за кошти державного бюджету відсотків за кредитами суб'єктів господарювання тощо.

З метою ведення моніторингу реалізації інвестиційних проектів, яким надана державна підтримка, ці проекти вносяться до Державного реєстру інвестиційних проектів. Нещодавно роль Державного реєстру було змінено з дозвільної на інформаційну.

Станом на 01.01.2017 р. у Державному реєстрі інвестиційних проектів зареєстровано 47 інвестиційних проектів. З них: 32 проекти (68,1%) фінансуються за кошти державного бюджету; 10 проектів (21,3%) отримують державні гарантії з метою забезпечення виконання боргових зобов'язань за запозиченнями суб'єкта господарювання; 1 проект (2,1%) отримує повну компенсацію відсотків за кредитом за рахунок державного бюджету; 1 проект (2,1 %) отримує місцеві гарантії з метою забезпечення виконання боргових зобов'язань за запозиченнями суб'єкта господарювання.

Серед проектів переважають проекти проведення модернізації котелень – 25 проектів (53,2%), одна інвестиційна пропозиція “грибна індустрія”, один проект

будівництва господарства з розведення риби, один проект розвитку підприємства легкої промисловості та створення мережі магазинів якісного фірмового одягу вітчизняного виробництва тощо.

У реєстрі інвестиційних проектів присутні здебільшого маловартісні проекти, що стосуються сфери життєвого забезпечення (побудова і ремонт котелень, дитсадків), у той час як проектів розвитку – незначна кількість. У реєстрі є лише чотири проекти вартістю понад 10 млрд грн. Це проект заміщення споживання природного газу вітчизняним вугіллям (на суму 34,4 млрд грн); проект реконструкції Херсонського нафтопереробного заводу (на суму 11,2 млрд грн); проект з реконструкції споруд очистки стічних каналізаційних вод Бортницької станції аерації (на суму 10,5 млрд грн); та інвестиційна пропозиція інтенсифікації видобутку вуглеводнів НАК “Нафтогаз України” (на суму 12,2 млрд грн). Таким чином, діюча на сучасному етапі державна підтримка інвестиційних проектів не створює умов для їх реалізації.

2. Відповідно до Закону України “Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць”, **інвестиційний проект у пріоритетній галузі економіки** – це інвестиційний проект, що передбачається реалізувати на новоствореному або діючому підприємстві, на якому буде проведено реконструкцію або модернізацію (за обов’язкової умови виділення окремого структурного підрозділу, на якому буде реалізовуватися інвестиційний проект) та який одночасно відповідає таким критеріям:

а) середня заробітна плата працівників підприємства не менш як у 2,5 раза перевищує розмір мінімальної заробітної плати звітного року;

б) загальна кошторисна вартість проекту перевищує: 3 млн євро (для суб’єктів великого підприємництва); 1 млн євро (для суб’єктів середнього підприємництва); 0,5 млн євро (для суб’єктів малого підприємництва);

в) кількість створених нових робочих місць перевищує: 150 (для суб’єктів великого підприємництва); 50 (для суб’єктів середнього підприємництва); 25 (для суб’єктів малого підприємництва) [3].

Перелік пріоритетних галузей економіки визначено Кабінетом Міністрів України. Такими галузями економіки є: *агропромисловий комплекс* (виробництво, зберігання харчових продуктів, зокрема дитячого харчування, біопалива); *житлово-комунальний комплекс* (створення об’єктів поводження з відходами; а також будівництво, реконструкція і технічне переоснащення у сфері тепло- та водопостачання і водовідведення); *машинобудівний комплекс* (виробництво нових видів комп’ютерів, електронної і оптичної продукції, машин і устаткування, транспортних засобів); *транспортна інфраструктура* (будівництво, реконструкція і технічне переоснащення транспортної інфраструктури); *курортно-рекреаційна сфера і туризм* (будівництво курортно-рекреаційних об’єктів та об’єктів туристичної інфраструктури); *переробна промисловість* (металургійне виробництво) [4].

Державна підтримка інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки здійснюється у таких формах:

1) шляхом фінансування реалізації інвестиційних проектів за кошти державного або місцевих бюджетів; обсяги коштів, що спрямовуються на державну підтримку, щороку визначаються законом про Державний бюджет;

2) пільгового оподаткування суб’єктів господарювання, які реалізують інвестиційні проекти (ставки оподаткування прибутку становлять: до 2018 р. – 0%; з 2018 р. до 2023 р. –

8%; з 2023 р. – 16%); до 2023 р. нарахування амортизації основних засобів здійснюється із застосуванням методу прискореного зменшення їх залишкової вартості;

3) пільгового оподаткування ввізним митом суб'єктів господарювання, які реалізують інвестиційні проекти (до 2018 р. звільняється від оподаткування ввізним митом устаткування (обладнання) та комплектуючі вироби до нього за умови, що зазначені товари: не є підкацизними; виготовлені не більше 3 років до моменту державної реєстрації інвестиційного проекту; не виробляються та не мають аналогів в Україні).

Інвестиційні проекти у пріоритетних галузях економіки, що передбачають використання державної підтримки, підлягають державній реєстрації Міністерством економічного розвитку. Однак станом на 01.01.2017 р. інформація про існування такого реєстру на сайті відповідного міністерства відсутня.

3. Згідно із Законом “Про інноваційну діяльність”, **інноваційний проект** – комплект документів, що визначає процедуру і комплекс усіх необхідних заходів (зокрема інвестиційних) щодо створення і реалізації інноваційного продукту або інноваційної продукції [5].

Державна підтримка інноваційних проектів передбачає надання фінансової підтримки суб'єктам інноваційної діяльності, які реалізують інноваційні проекти, шляхом:

1) часткового (до 50%) безвідсоткового кредитування інноваційних проектів за кошти державного та місцевих бюджетів за умови залучення до фінансування проекту решти необхідних коштів виконавця проекту і (або) інших суб'єктів інноваційної діяльності;

2) повної чи часткової компенсації (за кошти державного та місцевих бюджетів) відсотків, сплачуваних суб'єктами інноваційної діяльності комерційним банкам за кредитування інноваційних проектів;

3) майнового страхування реалізації інноваційних проектів у страховиків.

Державна реєстрація інноваційних проектів здійснюється за ініціативою суб'єкта інноваційної діяльності Міністерством освіти і науки України.

Станом на 01.07.2017 р. у Державному реєстрі інноваційних проектів було зареєстровано лише 3 інноваційні проекти: 1) вітчизняний перспективний легкий вертоліт злітною масою 5 – 6 т (ПАТ “Моторсіч”, м. Запоріжжя); 2) сільськогосподарський кластер захищеного вирощування та збирання врожаю (аграрно-інвестиційна компанія, м. Одеса); 3) науково-обґрунтована система виробництва та зберігання товарної овочевої продукції (сільськогосподарське товариство “Воля”, Черкаська область). Загалом за період 2007 – 2013 рр. отримало свідоцтво про державну реєстрацію усього 17 інноваційних проектів. Як бачимо, це доволі невелика кількість інноваційних проектів, що свідчить про неефективність механізму державної підтримки таких проектів.

4. У Законі України “Про інноваційну діяльність” наведено також визначення **пріоритетного інноваційного проекту** як інноваційного проекту, що реалізується в межах пріоритетних напрямів інноваційної діяльності.

Відповідно до Закону України “Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні”, такими пріоритетними напрямами на 2011 – 2021 рр. є: освоєння нових технологій транспортування енергії, енергоефективних, ресурсозберігаючих технологій та освоєння альтернативних джерел енергії; технологій розвитку транспортної системи, ракетно-космічної галузі, авіа- і суднобудування, озброєння та військової техніки; технологій виробництва матеріалів, створення індустрії наноматеріалів та нанотехнологій; технологій та обладнання для якісного медичного обслуговування, лікування, фармацевтики; технологій чистого виробництва та охорони навколишнього середовища;

технологічне оновлення та розвиток агропромислового комплексу; розвиток сучасних інформаційних, комунікаційних технологій, робототехніки [6].

Державна підтримка інноваційних проєктів, що реалізується в межах пріоритетних напрямів інноваційної діяльності, передбачає надання фінансової підтримки суб'єктам інноваційної діяльності, які реалізують ці проєкти:

1) надання повного безвідсоткового кредитування пріоритетних інноваційних проєктів за кошти державного та місцевих бюджетів;

2) надання державних гарантій комерційним банкам, що здійснюють кредитування пріоритетних інноваційних проєктів.

Державна реєстрація інноваційних проєктів, що реалізуються в межах пріоритетних напрямів інноваційної діяльності, здійснюється за ініціативою суб'єкта інноваційної діяльності Міністерством освіти і науки України. Міністерство приймає рішення про кваліфікування проєкту як інноваційного або пріоритетного інноваційного та проводить його державну реєстрацію і вносить проєкт до Реєстру, який складається з двох розділів – “Інноваційні проєкти” та “Пріоритетні інноваційні проєкти”. Однак станом на 01.01.2017 р. у Державному реєстрі інноваційних проєктів відсутня жодна інформація про пріоритетні інноваційні проєкти.

5. Відповідно до законопроекту “Про національні проєкти України”, **національний проєкт** – це комплекс підготовлених та затверджених, взаємопов'язаних послідовних заходів, реалізація яких має стратегічне значення для розвитку економіки або соціальної сфери і є пріоритетною для держави або її окремих регіонів [7].

Постановою Кабінету Міністрів “Про затвердження переліку проєктів із пріоритетних напрямів соціально-економічного та культурного розвитку (національні проєкти)” було визначено 5 пріоритетних напрямів соціально-економічного та культурного розвитку та 17 національних проєктів, у межах яких виділено 21 складову. Загальна характеристика національних проєктів та їх складових наведена в табл. 1.

Таблиця 1

Інформація про національні проєкти в Україні [8]

Пріоритет	Назва національного проєкту та його складові
1	2
I. Нова енергія	<p>1. “LNG Україна” – створення інфраструктури постачання скрапленого природного газу в Україну (будівництво заводу для приймання зрідженого природного газу на узбережжі Чорного моря):</p> <p>1.1. “LNG-термінал” (морський термінал із приймання скрапленого природного газу);</p> <p>1.2. “LNG-ресурс”</p> <p>2. “Енергія природи” – будівництво комплексу вітрових, сонячних та малих гідроелектростанцій і заводів із виробництва твердого альтернативного палива:</p> <p>2.1. – “Використання біомаси та водовугільного палива енергозбереження”;</p> <p>2.2. – “Теплий дім”;</p> <p>2.3. – “Екосвітло”</p>
II. Нова якість життя	<p>3. “Доступне житло” – система проєктів комплексного будівництва доступного житла в 5 містах: Київ, Одеса, Донецьк, Львів, Харків</p> <p>4. “Нове життя” – забезпечення якісною, доступною та кваліфікованою медичною допомогою матерів та новонароджених дітей, шляхом будівництва 27 регіональних перинатальних центрів, забезпечених сучасним обладнанням.</p>

Продовження табл. 1

1	2
	<p>5. “Чисте місто” – будівництво сучасних комплексів із переробки твердих побутових відходів у 10 містах: Київ, Харків, Тернопіль, Чернівці, Хмельницький, Суми, Кропивницький, Дніпро, Вінниця та Полтава</p> <p>6. “Якісна вода” – забезпечення населення України високоякісною та недорогою питною водою в безпосередній близькості від місць проживання шляхом облаштування 700 пунктів для очищення та продажу питної води (встановлення автоматичних фільтрів води) у містах: Луганськ, Маріуполь, Одеса, Запоріжжя: 6.1. “Створення мережі постачання якісної питної води населенню”; 6.2. “Організація виробництва водоочисних систем та їх компонентів”</p> <p>7. “Відкритий світ” – покращення рівня знань учнів середніх шкіл шляхом впровадження системи інтерактивного мультимедійного навчання, де кожна дитина отримає персональний нетбук та інтерактивну дошку, та створення освітньої “хмари” – електронної бази знань, адаптованої до потреб системи середньої освіти (веб-порталу, на якому будуть розміщені мультимедійні інтерактивні уроки) з метою забезпечення доступності українських учнів та вчителів до освітніх ресурсів: 7.1. – “Освітня мережа (4G)”; 7.2. – “Електронний учитель”; 7.3. – “Освітня хмара”; 7.4. – “Новий учитель”; 7.5. – “Електронне урядування”</p> <p>8. “Місто майбутнього” – формування інноваційної інфраструктури та стратегічного планування розвитку міст: 8.1. “Київ Сіті” – проектування нового бізнес-гуманітарного центру для зменшення навантажень на історичний центр міста в Києві; 8.2. “Технополіс П’ятихатки” – створення на існуючій науково-виробничій базі нового технополісу в Харкові; 8.3. “Inter Medical Eco City” – створення нового реабілітаційного цілорічного курортного містечка в Генічеському районі Херсонської області; 8.4. “Східний Крим” – розроблення системи проєктів розвитку курортної території в Криму</p> <p>9. “Вчасна допомога” – утворення єдиних регіональних оперативно-диспетчерських служб екстреної медичної допомоги та медицини катастроф із використанням сучасних GPS-технологій для зменшення часу прибуття бригад швидкої медичної допомоги до пацієнта</p>
III. Нова інфраструктура	<p>10. “Повітряний експрес” – залізничне пасажирське сполучення м. Київ – міжнародний аеропорт “Бориспіль”, а також будівництво інших інфраструктурних об’єктів Київського регіону: 10.1. “Організація залізничного сполучення м. Київ – аеропорт Бориспіль”; 10.2. “Міська кільцева автомобільна дорога навколо м. Києва”; 10.3. “Будівництво дороги через р. Дніпро в м. Києві”</p> <p>11. “Дунайський коридор” – розвиток транспортного сполучення та судноплавства в Дунайському регіоні</p> <p>12. “Індустріальні парки України” – створення 10 пілотних індустріальних парків у різних регіонах України</p> <p>13. “Технополіс” – створення інфраструктури інноваційного розвитку та високих технологій у містах: Дніпро, Донецьк, Харків і Львів</p>

Закінчення табл. 1

1	2
VI. Олімпійська надія	14. “Олімпійська надія – 2022” – підвищення туристичної привабливості Карпатського регіону (Львівської та Закарпатської областей із центром у Львові) та України загалом, розбудова якісної гірської туристичної інфраструктури, залізничного сполучення з основними об’єктами в Карпатах і сучасних під’їзних автошляхів до них: 14.1. “Львів – олімпійське місто”; 14.2. “Спортивний курорт “Гисовець”; 14.3. “Боржава – резорт”
V. Агро перспектива	15. “Відроджене скотарство” – забезпечення продовольчої безпеки в частині виробництва молочної продукції та яловичини, збільшення експорту тваринництва 16. “Зерно України” – розвиток галузі зерновиробництва, збільшення валового виробництва зерна з одночасним поліпшенням його якості 17. “Зелені ринки” – створення мережі регіональних гуртових ринків сільськогосподарської продукції у вигляді замкненого циклу, з метою захисту прав та інтересів виробників сільськогосподарської продукції, які здійснюють гуртовий продаж продукції власного виробництва, ліквідації посередників, зменшення цін на продукти харчування, формування внутрішнього продовольчого ринку, гарантування продовольчої безпеки країни

У 2011 р. з метою забезпечення єдиного державного обліку національних проєктів і їх складових прийнято рішення про створення Державного реєстру національних проєктів. На сьогодні 13 проєктів так і залишилися на етапі підготовки, 2 із них було позбавлено статусу національних, і лише за 4 проєктами розпочалася стадія практичної реалізації, однак жоден із проєктів так і не було введено в експлуатацію.

Свого часу національні проєкти отримували потужну державну підтримку. Так, лише за один 2012 р. було прийнято понад 50 актів Кабінету Міністрів щодо реалізації національних проєктів, якими було затверджено їх техніко-економічні обґрунтування (далі – ТЕО). У рішеннях уряду про затвердження попереднього ТЕО зазначалася форма державної підтримки цих проєктів. Державна підтримка реалізації національних проєктів надавалася шляхом:

- 1) фінансування за кошти державного або місцевих бюджетів витрат на підготовчі роботи (розробка ТЕО, документації, реклами та організації презентацій інвесторам тощо);
- 2) державних і місцевих гарантій з метою забезпечення виконання боргових зобов’язань за запозиченнями суб’єктів господарювання;
- 3) кредитування за кошти державного або місцевих бюджетів;
- 4) повної або часткової компенсації за кошти державного або місцевих бюджетів відсотків за кредитами, залученими для реалізації проєктів.

Відповідальним органом із управління національними проєктами було Державне агентство з інвестицій та управління національними проєктами.

Агентство розробляло відповідне попереднє ТЕО проєкту та вибирало інвестора для реалізації проєкту і укладало з ним відповідний договір; утворювало, реорганізовувало та ліквідувало державні підприємства для забезпечення реалізації національних проєктів; проводило конкурс із визначення партнера національного проєкту, якщо цей проєкт фінансувався за кошти приватних інвесторів; здійснювало моніторинг та оцінку

реалізації національних проектів та визначало соціально-економічний ефект від їх реалізації; проводило рекламу національних проектів за кордоном для ознайомлення потенційних іноземних інвесторів з національними проектами; здійснювало інші заходи з координації реалізації цих проектів.

Однак Постановою Кабінету Міністрів України “Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади” було прийнято рішення “ліквідувати Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами, поклавши його функції на Міністерство економічного розвитку і торгівлі” [9].

На сьогодні, відповідно до Положенням про Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, до функцій цього міністерства вже не належать питання, пов’язані з управлінням національними проектами (ведення їх реєстру, розробки їх попереднього ТЕО, укладення договорів із інвестором, моніторингу, оцінки та проведення технічного нагляду за їх реалізацією тощо) [10].

Загалом вітчизняним законодавством було унормовано порядок виконання національних проектів та створено відповідне інституційне забезпечення для їх реалізації. Однак після прийняття рішення про ліквідацію Державного агентства з інвестицій та управління національними проектами механізм реалізації зазначених проектів (їх виконавці, відповідальний державний орган) не визначено. Наведене свідчить про незацікавленість на державному рівні у подальшій реалізації національних проектів в Україні. Водночас національні проекти могли би бути потужним інструментом залучення приватних інвестицій у стратегічно важливі галузі економіки країни, що сприяло б виведенню України на рівень економічного розвитку країн G20.

6. Згідно із Бюджетним кодексом України, **державний інвестиційний проект** – це інвестиційний проект, що реалізується шляхом державного інвестування в об’єкти державної власності з використанням державних капітальних вкладень або кредитів (позик), залучених державою або під державні гарантії [11].

Станом на 01.01.2017 р. в Україні реалізуються 10 державних інвестиційних проектів, серед яких: 1) реконструкція відділення Інституту отоларингології; 2) реставрація Інституту нейрохірургії; 3) будівництво дитячої спеціалізованої лікарні “Охматдит”; 4) реконструкція Національного інституту раку; 5) реставрація Маріїнського палацу; 6) створення музейного комплексу “Мистецький арсенал”; 7) реконструкція автомобільних доріг на Львівщині; 8) закриття сховищ захоронення радіоактивних відходів на ЧАЕС; 9) консервація сховища захоронення радіоактивних відходів “Буряківка”; 10) реконструкція споруд захисних масивів Дніпровських водосховищ.

Державна підтримка реалізації цих проектів здійснюється за рахунок їх фінансування з державного бюджету та кредитів, залучених державою або під державні гарантії, відповідно до вимог бюджетного законодавства.

Інформація про відібрані державні інвестиційні проекти повинна вноситися до Державного реєстру інвестиційних проектів, ведення якого здійснюється Міністерством економічного розвитку і торгівлі.

7. Поняття **інфраструктурного проекту** на законодавчому рівні чітко не визначено. Вітчизняним законодавством також не передбачено ведення реєстру цих проектів. Умовно всі інфраструктурні проекти можна поділити на два види:

а) муніципальні проекти, які реалізуються для створення чи відновлення інфраструктури, що перебуває у комунальній власності (будівництво місцевих доріг, інженерних мереж та інших об’єктів загального користування);

б) державні проекти, реалізація яких орієнтована на створення об'єктів державної власності, які не підлягають відчуженню в приватну або комунальну власність, на землях державної власності (будівництво автомобільних доріг державного й міжнародного значення тощо).

Залежно від виду інфраструктурних проектів, різними є форми їх державної підтримки. Так, для реалізації муніципальних проектів передбачено надання субвенції на формування інфраструктури об'єднаних територіальних громад. А державна підтримка масштабних державних інфраструктурних проектів полягає у фінансуванні їх реалізації з державного бюджету, а також наданні державних гарантій з метою забезпечення виконання боргових зобов'язань за запозиченнями для їх реалізації.

Загалом за період 2010 – 2016 рр. із державного бюджету України на фінансування інфраструктурних проектів було витрачено 25,4 млрд грн і надано державних гарантій на загальну суму 23,0 млрд грн.

Відповідальним органом із управління інфраструктурними проектами у системі центральних органів виконавчої влади в Україні є Державне агентство інфраструктурних проектів, яке утворене шляхом реорганізації Національного агентства з питань підготовки та проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 р. з футболу та реалізації інфраструктурних проектів. Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів “Деякі питання реалізації інфраструктурних проектів”, новостворене агентство забезпечує реалізацію інфраструктурних проектів як замовник або виконавець державних цільових програм в Україні [12].

Отже, на сьогодні відсутнє офіційне визначення інфраструктурних проектів та їх державної підтримки на законодавчому рівні. Не створено також державного реєстру таких проектів.

8. Відповідно до Закону України “Про державно-приватне партнерство”, державно-приватне партнерство (далі – ДПП) – це співробітництво між державними (державою, територіальними громадами в особі відповідних державних органів та органів місцевого самоврядування) та приватними (юридичними особами, або фізичними особами-підприємцями) партнерами, що здійснюється на основі договору у встановленому законодавством порядку. У межах здійснення державно-приватного партнерства можуть укладатися договори про: 1) концесію; 2) управління майном; 3) спільну діяльність та інші договори [13].

Зауважимо, що у вітчизняному законодавстві відсутнє чітке визначення *проектів, що реалізується на засадах державно-приватного партнерства*.

За даними Міністерства економічного розвитку, станом на 01.01.2017 р. на засадах державно-приватного партнерства в Україні реалізувалося 186 проектів (укладено 154 договори концесії, 32 договори про спільну діяльність, 1 договір державно-приватного партнерства). Зазначені проекти реалізуються у таких сферах: оброблення відходів – 112 проектів (60,5%); збір, очищення та розподілення води – 37 проектів (20%); будівництво та експлуатація автострад, доріг, залізниць, злітно-посадкових смуг на аеродромах, мостів, естакад, тунелів і метрополітенів, морських і річкових портів та їх інфраструктури – 16 проектів (8,6%); виробництво, транспортування і постачання тепла – 6 проектів (3,2%); виробництво, розподілення та постачання електричної енергії – 5 проектів (2,7%); управління нерухомістю – 2 проекти (1,1%); пошук, розвідка родовищ корисних копалин та їх видобування – 1 проект (0,5%); туризм, відпочинок, рекреація, культура та спорт – 1 проект (0,5%); інші – 6 проектів (2,9% від їх загальної кількості).

У Законі України “Про державно-приватне партнерство” визначено такі форми державної підтримки інвестиційних проектів, що реалізуються на засадах державно-приватного партнерства:

- 1) надання державних гарантій та гарантій органів місцевого самоврядування;
- 2) фінансування з державного та місцевих бюджетів згідно із загальнодержавними та місцевими програмами;
- 3) виплата приватному партнеру платежів, передбачених договором, укладеним у межах державно-приватного партнерства, зокрема плати за готовність (доступність) об’єкта до експлуатації (використання) тощо;
- 4) придбання державним партнером певного обсягу товарів (робіт, послуг), що виробляються (виконуються, надаються) приватним партнером;
- 5) постачання приватному партнеру товарів (робіт, послуг), необхідних для здійснення державно-приватного партнерства тощо.

В Україні на сьогодні відсутнє визначення проекту державно-приватного партнерства. Реєстрація таких проектів не проводиться. Стан сучасного державно-приватного партнерства досить влучно охарактеризував З. Варналій, який зауважив, що “на сьогодні відсутній відкритий, конструктивний, рівноправний діалог між владою і бізнесом. Вітчизняний бізнес нагадує нашу державу в світовій спільноті, де досить часто Україна сприймається лише як об’єкт яких-небудь відносин. Про нас кажуть, за нас приймають рішення, нами потурають і тільки інколи ми виступаємо власне суб’єктом. Приблизно така і роль вітчизняного бізнесу, який у нашій державній політиці виконує роль об’єкта, ми з ним не ведемо діалог і не дискутуємо” [14].

9. Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів “Деякі питання здійснення головними розпорядниками бюджетних коштів капітальних видатків понад обсяги встановлених бюджетних призначень”, **проект соціально-економічного розвитку** – сукупність заходів, спрямованих на створення (будівництво) нових або модернізацію, реконструкцію, технічне переоснащення діючих об’єктів, що перебувають у державній або комунальній власності, які здійснюються в повному обсязі або частково за рахунок коштів, залучених головними розпорядниками під державні гарантії для здійснення капітальних видатків понад обсяги встановлених бюджетних призначень [15].

Із змісту цієї постанови можна зробити припущення, що проекти соціально-економічного розвитку є також інвестиційними проектами і на них має поширюватися масив законодавства, що розроблений для інвестиційних проектів. Оскільки ці проекти є винятково вкладенням коштів у інфраструктуру (будівництво, ремонт, переоснащення), що є типовою капітальною інвестицією за кредитні кошти, під які визначені державні гарантії.

Державна підтримка проектів соціально-економічного розвитку полягає у наданні гарантій головним розпорядникам бюджетних коштів для реалізації таких проектів. Державні гарантії надаються на запозичення центральних органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування. Ці запозичення можуть здійснюватися у вигляді кредиту терміном до 10 років.

Станом на 01.01.2017 р. відсутня інформація про реалізацію таких проектів і не ведеться жодного їх державного реєстру.

10. Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів “Про порядок підготовки, реалізації, проведення моніторингу та завершення реалізації проектів економічного і соціального розвитку України, що підтримуються міжнародними фінансовими

організаціями (МФО)”, позики МФО – це кошти, які надаються міжнародними фінансовими організаціями на умовах повернення та платності, з метою здійснення інвестиційних проектів в окремих галузях економіки України або в окремих регіонах. **Проект, який реалізується за участі міжнародних фінансових організацій** – проект, реалізація якого передбачається на умовах фінансової самоопукності та у межах якого погашення і обслуговування позики здійснюється за кошти бенефіціара, відповідального виконавця або державного чи місцевого бюджету [16].

Інформацію про загальний стан реалізації проектів та програм МФО можна отримати в додатку № 9 закону України про державний бюджет на відповідний рік, у якому подається перелік кредитів (позик), що залучаються державою до спеціального фонду Державного бюджету України від іноземних держав, банків і міжнародних фінансових організацій для реалізації інвестиційних проектів.

Ведення реєстру проектів, що підтримуються міжнародними фінансовими організаціями, забезпечується Міністерством економічного розвитку України. Відповідно до цього реєстру, найбільше проектів впроваджується в Україні такими МФО: 1) Міжнародним банком реконструкції та розвитку; 2) Європейським банком реконструкції та розвитку; 3) Європейським інвестиційним банком; 4) Німецьким державним банком розвитку – кредитною установою для відбудови (KfW).

МФО надають позики на реалізацію інвестиційних проектів на доволі вигідних умовах – з мінімальними відсотками і тривалим пільговим періодом. Переважно це кредити на 10 – 40 років з три – десятирічним пільговим періодом і відсоткової ставкою від 0,25 до 4,45% річних зі сплатою одноразової комісії за відкриття позики в розмірі 0,25 – 1% від суми позики. Проте Україна неефективно використовує ці кошти. Вітчизняний уряд робить акцент на обсягах залучених кредитів, а не на їх ефективному використанні.

Державна підтримка інвестиційних проектів, які реалізуються за участі міжнародних фінансових організацій, полягає у наданні державних гарантій за запозиченнями. Законами України про державний бюджет на відповідні роки встановлюються обсяги та порядок надання таких гарантій, зокрема для забезпечення гарантування за позиками МФО. Міністерство фінансів здійснює контроль за цільовим використанням коштів позики бенефіціаром та аналізує стан виконання фінансових зобов’язань за договорами України з МФО.

11. Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів “Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги”, міжнародна технічна допомога (МТД) – це фінансові та інші ресурси та послуги, що згідно з міжнародними договорами надаються донорами на безоплатній та безповоротній основі з метою підтримки України. Вона може залучатись у вигляді: будь-якого майна, необхідного для забезпечення виконання завдань проектів, яке ввозиться або набувається в Україні; робіт і послуг; прав інтелектуальної власності; фінансових ресурсів (грантів) у національній чи іноземній валюті; інших ресурсів, не заборонених законодавством. **Проект, який реалізується за участі міжнародної технічної допомоги**, – документ, яким визначаються спільні дії учасників проекту, а також ресурси, необхідні для досягнення цілей надання МТД [17].

Державна реєстрація таких проектів провадиться Міністерством економічного розвитку. В Україні створено портал OpenAid – “Відкрита допомога”, який є найбільшою базою даних проектів і програм міжнародної допомоги. На порталі розміщено інформацію про проекти, які фінансуються на безповоротній (грантовій) основі, а також

проекти, які фінансуються м'якими (пільговими) позиками. На порталі вказано також усю вартість проектів, тобто суму зобов'язань, як грантових, так і позикових.

Станом на 01.01.2017 р. в Україні реалізується 310 проектів МТД. Ознайомившись із переліком цих проектів, що пройшли державну реєстрацію в Міністерстві економічного розвитку і торгівлі, можна виокремити найбільших “донорів” України. Це уряди США, Канади та Німеччини. Чималі кошти на реалізацію проектів у різних сферах виділяють також уряди Швеції, Швейцарії, Данії, Японії, Норвегії, Великобританії, Туреччини та інших країн. Ця допомога надається Україні ще з 1992 р. Проте саме з початком російської агресії на Сході України кількість проектів, що спонсуються донорами-іноземними державами, суттєво зросла.

Державна підтримка реалізації таких проектів полягає у забезпеченні координації діяльності донорів у межах двосторонніх та багатосторонніх механізмів співпраці, а також в адмініструванні процесів міжнародних партнерів, зокрема акредитації виконавців.

12. *Transborder cooperation* – це комплекс заходів суб'єктів та учасників транскордонного співробітництва України, спрямованих на розвиток транскордонного співробітництва. Ці проекти реалізуються в Україні з державного бюджету України та за кошти, визначені відповідними програмами ЄС [18].

За даними Міністерства економічного розвитку, Україна бере участь у 4 спільних програмах прикордонного співробітництва на 2014 – 2020 рр., які поширюються на 14 областей, зокрема:

- 1) у програмі “Польща – Україна – Білорусь”, що розповсюджується на Волинську, Закарпатську, Львівську, Рівненську, Тернопільську, Івано-Франківську області;
- 2) у програмі “Угорщина – Словаччина – Румунія – Україна”, що розповсюджується на Закарпатську, Івано-Франківську, Чернівецьку області;
- 3) у програмі “Румунія – Україна”, що розповсюджується на Одеську, Чернівецьку, Івано-Франківську, Закарпатську, Вінницьку, Тернопільську, Хмельницьку області;
- 4) у програмі “Басейн Чорного моря”, країнами-партнерами України за якою є: Вірменія, Азербайджан, Болгарія, Греція, Грузія, Румунія, Молдова, Туреччина, і яка розповсюджується на Одеську, Херсонську, Миколаївську, Запорізьку та Донецьку області.

Державна підтримка таких проектів передбачає:

- 1) розроблення та виконання державних програм розвитку транскордонного співробітництва, а також відбір проектів, які потребують державної підтримки в межах зазначених програм;
- 2) надання правової, організаційної, методичної, інформаційної допомоги та підтримки учасникам транскордонного співробітництва України.

Законодавство України не встановлює обов'язку реєструвати проекти транскордонного співробітництва як інвестиційні, хоча за своєю суттю вони підпадають під дію закону про інвестиційну діяльність.

Висновки

Підсумовуючи результати дослідження, можна зробити такі висновки. У нормативно-правових актах України визначено декілька видів інвестиційних проектів, вимоги до підготовки, реєстрації та відбору яких є різними і які можуть отримувати різну державну підтримку в їх реалізації. Серед таких проектів можна назвати: інвестиційні, інвестиційні у пріоритетних галузях економіки, інноваційні, пріоритетні інноваційні,

національні, державні інвестиційні, інфраструктурні проекти, проекти соціально-економічного розвитку, проекти, які реалізуються на засадах державно-приватного партнерства та за підтримки міжнародних фінансових організацій, проекти міжнародної технічної допомоги та транскордонного співробітництва тощо.

У результаті аналізу чинних нормативно-правових актів визначено різні види державної підтримки суб'єктів діяльності, що реалізують ці проекти. Здебільшого державна підтримка полягає у фінансуванні (співфінансуванні) реалізації проектів із державного бюджету, а також наданні державних гарантій з метою забезпечення виконання боргових зобов'язань за запозиченнями. Законодавством України не забороняється проведення державної реєстрації одного і того ж проекту як інноваційного, інвестиційного чи інвестиційного у пріоритетних галузях економіки одночасно й отримання декількох видів державної підтримки для одного і того ж проекту.

В Україні також не існує єдиної бази усіх інвестиційних проектів, які реалізуються за участі державних коштів. Тому на сьогодні необхідно спробувати створити державні реєстри цих проектів та гармонізувати між собою усі нормативні акти, які визначають вимоги до розробки, фінансування та реалізації таких проектів та їх державної підтримки.

Перспективи подальших досліджень полягають у детальнішому вивченні інституційного забезпечення реалізації даних інвестиційних проектів з метою покращення інвестиційного клімату в Україні.

Список використаної літератури

1. Рач В. А., Бірюков О. В. Особливості реєстрації та фінансування інноваційних та інвестиційних проектів, які реалізуються в рамках державної стратегії розвитку // Управління проектами та розвиток виробництва. 2013. № 3 (47). С. 56—75.
2. Про інвестиційну діяльність : Закон України № 1560-ХІІ від 18.09.1991 р. [чинний] // Відомості Верховної Ради України. 1991. № 47. Ст. 646.
3. Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць : Закон України № 5205-VI від 06.09.2012 р. [чинний] // Відомості Верховної Ради України. 2013. № 32. Ст. 410.
4. Про затвердження переліку пріоритетних галузей економіки : Розпорядження Кабінету Міністрів України № 843-р від 14.08.2013 р. [чинне] // Офіційний вісник України. 2013. № 85. Ст. 3159.
5. Про інноваційну діяльність : Закон України № 40-IV від 04.07.2002 р. [чинний] // Відомості Верховної Ради України. 2002. № 36. Ст. 266.
6. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні : Закон України № 3715-VI від 08.09.2011 р. [чинний] // Відомості Верховної Ради України. 2012. № 19/20. Ст. 166.
7. Про національні проекти України : проект закону України № 9638 від 22.12.2011 р. URL : http://www.zakonoproekt.org.ua/viewhtm.aspx?hn=Proekt_Zakonu_22_12_20113.
8. Про затвердження переліку проектів із пріоритетних напрямів соціально-економічного та культурного розвитку (національні проекти) : Постанова Кабінету Міністрів України № 1256 від 08.12.2010 р. [втратила чинність] // Офіційний вісник України. 2011. № 3. Ст. 177.
9. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади : Постанова Кабінету Міністрів України № 442 від 10.09.2014 р. [чинна] // Офіційний вісник України. 2014. № 74. Ст. 2105.

10. Питання Міністерства економічного розвитку і торгівлі : Постанова Кабінету Міністрів України № 459 від 20.08.2014 р. [чинна] // Офіційний вісник України. 2014. № 77. Ст. 2183.
11. Бюджетний кодекс України : Закон України № 2456-VI від 08.07.2010 р. [чинний] // Відомості Верховної Ради України. 2010. № 50/51. Ст. 572.
12. Деякі питання реалізації інфраструктурних проєктів : Постанова Кабінету Міністрів України № 714 від 22.09.2016 р. [чинна] // Офіційний вісник України. 2016. № 83. Ст. 2729.
13. Про державно-приватне партнерство : Закон України № 2404-VI від 01.07.2010 р. [чинний] // Відомості Верховної Ради України. 2010. № 40. Ст. 524.
14. Національні проєкти у стратегії економічної модернізації України / Я. А. Жаліло, Д. С. Покришка, Я. В. Бережний [та ін.]. К. : НІСД, 2013. 144 с.
15. Деякі питання здійснення головними розпорядниками бюджетних коштів капітальних видатків понад обсяги встановлених бюджетних призначень : Постанова Кабінету Міністрів України № 404 від 03.06.2013 р. [чинна] // Офіційний вісник України. 2013. № 44. Ст. 1577.
16. Про порядок підготовки, реалізації, проведення моніторингу та завершення реалізації проєктів економічного і соціального розвитку України, що підтримуються міжнародними фінансовими організаціями : Постанова Кабінету Міністрів України № 70 від 27.01.2016 р. [чинна] // Офіційний вісник України. 2016. № 16. Ст. 627.
17. Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги : Постанова Кабінету Міністрів України № 153 від 15.02.2002 р. [чинна] // Офіційний вісник України. 2002. № 8. Ст. 340.
18. Про транскордонне співробітництво : Закон України № 1861-IV від 24.06.2004 р. [чинний] // Відомості Верховної Ради України. 2004. № 45. Ст. 499.

*Стаття надійшла до редакції 07.08.2017
Схвалена до друку редколегією 05.09.2017*

O. Fedorchak

STATE SUPPORT FOR THE IMPLEMENTATION OF INVESTMENT PROJECTS IN UKRAINE

The essence and types of investment projects that can receive state support for their realization in Ukraine are considered. In particular, the following types of projects have been analyzed: investment projects, investment projects in priority sectors of the economy, innovation projects, priority innovation projects, national, public investment and infrastructure projects, projects of social and economic development, public-private partnership projects and projects with the participation of international financial organizations, projects of international technical assistance, projects of cross-border cooperation, etc. The features and problems with the implementation of these projects and the main forms of their state support are described.

Key words: public administration, investments, investment projects, forms of state support for project implementation.